

депортацією у віддалені регіони СРСР (В. Горбунова, В. Климчук, В. В. Мяленко). Виживання особистості або родинної системи в тих історичних умовах забезпечувалося шляхом підкоренням особистих потреб вищим ієрархічним соціальним системам (колективу, організації або державі). Будь-які вияви особистої ініціативи в економічній або політичній площині могли призвести до негативних наслідків не тільки для людини, а для всього її близького соціального оточення.

Отже, напрями практичного дослідження патерналістичних настанов особистості мають передбачати такі завдання:

- 1) з'ясування психологічних чинників формування патерналістичних настанов особистості;
- 2) виокремлення особистісних ресурсів людини, які сприяють прийняттю відповідальності за власне життя;
- 3) розробка ефективних стратегій та інтервенцій щодо спільнот, яким притаманне соціально пасивне і споживацьке ставлення щодо владних інститутів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Масова свідомість: коливання та поступ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dt.ua/SOCIETY/masova_svidomist_kolivannya_ta_postup.html. – Назва з екрана.

Новікова Катерина Миколаївна,
викладач кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ РЕЦИДИВИСТА З НАСИЛЬНИЦЬКОЮ СПРЯМОВАНІСТЮ

На сучасному етапі розвитку нашої держави актуальною стає проблема зростання рівня насильницької злочинності. За статистичними даними, кількість насильницьких злочинів (убивства, завдання тяжких тілесних ушкоджень) протягом 2016 року збільшилася на 8,06 %, порівняно з попередніми роками.

Насильницькі злочини – це злочини проти життя та здоров'я громадян, отже, вони ставлять під загрозу існування суспільства. Насильницька злочинність – це сукупність

злочинів, що вчинені з використанням фізичної сили або погрози її застосування, в основі їх механізму виявляється агресивно-зневажливе, цинічне ставлення до особи, її життя, фізичного і психічного здоров'я, честі й гідності, які мають на меті заподіяння шкоди фізичним чи моральним благам людини [1, с. 53].

Сучасна наукова література пропонує достатньо великий обсяг інформації щодо типології насильницьких злочинців, механізмів формування їхньої особистості та поведінки. Зокрема, це роботи таких науковців, як Ю. М. Антонян, Ю. Д. Блувштейн, В. Л. Васильєв, Л. Д. Гаухман, В. В. Гульдман, А. Ф. Зелінський, І. І. Карпець, І. А. Кудрявцев, В. В. Лунєєв, О. Є. Личко та ін. Їхні дослідження пов'язані з теоретико-психологічними працями О. Г. Асмолова, Л. С. Виготського, О. М. Леонтєєва, К. Леонгарда, А. Б. Сахарова, Д. М. Узнадзе, В. А. Ядова та ін. Попри достатню розробленість проблеми психологічних особливостей різноманітних типів злочинців, залишається недостатньо вивченим питання щодо сутності, витоків і глибинних психічних механізмів здійснення повторних насильницьких злочинів.

Рецидивісти з насильницькою спрямованістю становлять особливу загрозу для суспільства, адже вони, маючи досвід насильницьких дій і кримінальне минуле, не роблять висновків зі свого досвіду, а знову потрапляють у ситуації, в яких повторюють неконструктивні патологічні реакції у сфері міжособистісних стосунків, унаслідок яких здійснюють вбивство або тілесне ушкодження. У їхній поведінці корисливих мотивів здебільшого немає.

Одним із засобів упровадження в юридичну практику ефективних методів профілактики та попередження насильницької злочинності є не тільки створення системи контролю, а й знання індивідуально-психологічних особливостей рецидивістів і засоби впливу на них. З метою визначення механізмів неусвідомленої сфери особистості рецидивістів з насильницькою спрямованістю ми використовували методику Леонгарда–Шмішека на визначення акцентуацій, багатофакторний опитувальник особистісних рис Кеттела, методику визначення схильності до протиправної

поведінки Орел та методику визначення домінуючого типу психологічної установки Д. М. Узнадзе. Це дало змогу проаналізувати роль психологічних установок у процесі формування насильницької спрямованості особистості та деякі закономірності вчинення повторних насильницьких злочинів.

Згідно з концепцією Д. Н. Узнадзе, психологічна установка трактується як стан готовності до здійснення певної поведінки, спрямованої на задоволення конкретних потреб у певній ситуації [2, с. 25].

Установка є механізмом, який формується з моменту народження протягом усього життя, закріплюється внаслідок повторювань і визначає спрямованість активності особистості та її інтенсивність. Установка є несвідомим компонентом психічного життя, але на її основі виникають різні стани свідомості, що відображається в поведінці людини.

Особливістю статичної, або ригідної, установки є те, що вона впливає протягом тривалого часу на поведінку суб'єкта, навіть тоді, коли ситуації змінюються і потребують нових форм реагування. Такий тип установки є ознакою психопатизації особистості, ригідності її психічних процесів [3, с. 70].

Під час створення узагальненого психологічного портрета рецидивіста ми довели, що антисоціальні установки швидко фіксуються та закріплюються на досить тривалий час, що сприяє прискореній криміналізації, набуттю злочинного досвіду та формуванню стійкої антисоціальної спрямованості особистості. Характерологічними ознаками рецидивіста є емотивне реагування, яке він намагається компенсувати застряганням на захисній педантичній упорядкованості, побоюючись небезпечних наслідків неконтрольованих актів через власну збудливу гіпертимну екзальтованість, яка внаслідок демонстративності на тлі дистимічних, а інколи й дисфоричних перепадів настрою може призводити до необдуманих учинків. В узагальненому портреті рецидивіста головне значення має схильність до адиктивної поведінки, що досить чітко кореспондує зі схильністю до саморуйнівної, а також делінквентної поведінки, яка закономірно кореспондує зі схильністю до подолання норм і правил. Також притаманною є

схильність до агресивної насильницької поведінки через втрату вольового контролю над бурхливими емоційними реакціями. Визначальними індивідуально-психологічними рисами та якостями є емоційна витривалість і холоднокровність, виражена домінантність поведінки, авантюристична сміливість, схильність до ризику, вільнодумство радикальних позицій намагання ігнорувати фрустрації та зорієнтованість на дотримання норм кримінальної субкультури.

Ці висновки дають змогу визначити пріоритетні напрями профілактики та корекції злочинної поведінки, а саме необхідність впливу на систему диспозиційних установок рецидивістів із насильницькою спрямованістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонян Ю. М. Личность пре ступника / Ю. М. Антонян, В. Е. Эминов. – М. : Норма, 2010. – 366 с.
2. Узнадзе Д. Н. Психология установки / Д. Н. Узнадзе. – СПб : Психология-Классика, 2001. – 414 с.
3. Норакидзе В. Г. Методы исследования характера личности / В. Г. Норакидзе. – Тбилиси : Мецниереба, 1975. – 242 с.

Носенко Олександр Володимирович,
доцент кафедри філософії права та
юридичної логіки Національної академії
внутрішніх справ, кандидат філософських
наук

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК АКТУАЛЬНА ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

За сучасних умов становлення громадянського суспільства і правової держави, транзитивності соціального розвитку та європейської інтеграції актуалізується питання взаємообумовленості правової культури й повної, систематизованої регламентації відносин народовладдя. Важливим конструктом і корелятором у системі відносин «громадянське суспільство–держава» є правове виховання як запорука формування правової культури, правосвідомості, свідомої громадянської позиції, подальшого зміцнення